

ЛЕКЦІЯ 1: ЄВРОПЕЙСЬКА СОЦІОЛОГІЯ ВІЙНИ ТА МИРУ

1. Взаємозв'язок миру та війни як закономірність розвитку соціального світу

Актуальність дослідження взаємозв'язку миру і війни обумовлена останніми подіями, пов'язаними із антитерористичними операціями у просторі внутрішніх протистоянь в Європі у випадку конфліктів національних меншин та в Україні під впливом зовнішньої агресії, політики війни та миру у глобалізаційному вимірі, розв'язування гібридних війн. Світовий розвиток пов'язаний із революціями, громадянськими та світовими війнами, які призводили до суттєвих змін соціального світу та визначали етапи історичного розвитку у мирний період.

Так, поствоєнні дипломатичні угоди протягом історії часто визначали світопорядок, світоустрій, новий спосіб організації світу (Версальський мирний договір 1919 року, Ялтинська та Потсдамська конференції 1945 року, Паризька конференція 1954 року тощо).

У наш час виникає потреба визначення європейських механізмів миру та війни в Україні як суб'єкта розвитку соціального світу та оптимізації її життя.

1. Взаємозв'язок миру та війни як закономірність розвитку соціального світу

На сучасному етапі розвитку суспільства виникла необхідність вивчення світу як самоорганізованої системи. У даний момент існують дві тенденції розвитку людства: або до цивілізованого демократичного суспільства та поступового набуття нового, або до руйнації рівня, що було досягнуто – архаїзації, повернення до попередніх застарілих форм суспільства. Таке становище обумовлено сучасними кризовими ситуаціями, що спіткали людство: загрозою різноманітних глобальних криз, матеріальною прірвою між різними прошарками населення, загальною

політичною напругою, екологічними катастрофами, культурним занепадом у суспільстві тощо.

Дослідження розмежування понять «мир» та «війна», виявлення їх основних характеристик дає можливість стверджувати, що мир є змістом елементів та компонентів, їх взаємозв'язку, сповнений процесами, які оцінюються позитивно. Протилежна спрямованість на протиборство є вищим проявом війни.

Через абсолютизацію влади і сили в суспільстві посилюється неоднорідність відносин, ієрархія, яка руйнує мирні настрої певних верств населення, які мають здатність об'єднуватися проти ненависного і несправедливого на їх думку режиму – перетворювати мир на війну всередині соціального світу. Тому формами соціального світу є мир та війна.

Постає питання формування устрою миру і війни. Мироустрій розуміємо як формування соціального світу, спрямованого на узгодження, порядок, гармонію, організацію, структурування елементів системи, відсутність конфліктів між суб'єктами. А устрій війни виражається у формі сукупності елементів соціального світу, які спрямовані на дезорганізацію суспільного життя, виникнення хаотичних зв'язків, конфліктів, дисгармонії в усіх сферах життєдіяльності суспільства. Війна виступає також фазовим станом соціальної системи, як і мир, в єдності діалектичного взаємозв'язку.

У цьому діалектичному протиріччі здійснюються різноспрямовані механізми устрою соціального світу: умиротворення, яке при виникненні розбалансування соціального світу має негативне забарвлення, є способом примирення агресора, а не виправлення ключової проблеми соціального світу; миротворення як формування якісно нового світу на засадах узгоджених відносин суб'єктів, гармонії; а також творіння війни (війнотворення) як формування крайніх руйнівних для соціального організму відносин, власне війна є крайньою формою і продуктом цього механізму.

Миротворення як механізм у структурі соціального світу проявляється в діяльності суб'єктів, виникає при несформованому соціальному світі,

життєвий устрій суб'єктів і спосіб організації системи тільки починає вибудовуватися, процеси миротворення спрямовані на узгодження, гармонізацію відносин. За діалектичної єдності і боротьбі війни і миру миротворення може втратити спрямованість на розвиток світу; за домінації негармонійних, руйнівних дій, незворотного руйнування діяльності суб'єктів соціального світу миротворення втрачає міру й у формуванні суб'єктів смерті знаходить свою спрямованість і сутність війни.

При виникненні розбалансування соціального світу прояви протиріччя миру і війни в умиротворенні можуть набувати перетвореної форми через фальшивість цього механізму, що спричинено консервативним устроєм соціального світу, характеристиками архаїчності, відсталості і перешкод для необхідних змін, тобто виникає спроба заспокоїти агресора, а не змінити ситуацію. Перехід відбувається у бік війнотворення спочатку з віджилим, а значить зміна способу організації системи призводить до нового укладу життя.

Війнотворення є механізмом в структурі соціального світу, який проявляється в діяльності суб'єктів і виникає при несформованому соціальному світі, при цьому життєвий устрій суб'єктів і спосіб організації системи тільки починає вибудовуватися, але напрямок діяльності суб'єктів тяжіє до ще більшого розбалансування системи, створення умов в устрої для часткової або повної зміни зв'язків елементів, компонентів в сторону дезорганізації, руйнування системи, дисгармонії.

Тому, діалектична міра розвитку являє собою єдність процесів миротворення та війнотворення для гармонійного розвитку і формування соціального світу.

Формами соціального світу є війна та мир як специфічні динамічні стани. Мир спрямований на узгодження, структурування елементів системи, переважно визначається порядком на протигагу хаосу. А у війні, що спрямована на руйнування та розбрат, переважають процеси хаосу. У формі сукупності елементів порядку виникають зв'язки впорядкованості, а в хаосі –

навпаки. Це є основною відмінністю хаосу від порядку, миру від війни. У формі сукупності елементів хаосу дезорганізаційна спрямованість необхідна для появи нових якостей і не завжди є негативною. Коли руйнуються віджилі норми – ефективність процесів всередині системи поліпшується та збільшується.